

Spis treści

Wstęp	15
CZĘŚCI. ŚREDNIOWIECZE (Katarzyna Dybeł)	19
Ponadczasowość, nowatorstwo i specyfika literatury średniowiecznej Francji	21
„Po cóż dziś wskrzeszać spróchniałe historie średniowiecza?”	21
Francja w literackiej awangardzie średniowiecznej Europy.	22
Specyfika średniowiecznego tekstu literackiego.	26
Język	27
Średniowieczny autor i odbiorca	28
<i>Mira profunditas</i> : kontemplacja, słowo i milczenie.	30
„Bo nie zna snu blask od niej bijący”: literatura otwartości i wyruszania w drogę.	31
„By nie śpiewano o nas nieprzyjaznej pieśni”: chansons de geste (pieśni o czynach)	33
Geneza i klasyfikacja.	33
Wyznaczniki epickości. Świat przedstawiony.	37
Materia bretońska	40
„Trzeba mi umrzeć dla twojej miłości”: <i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> .	41
„Znam ich wiele i nie chcę, by poszły w zapomnienie”: <i>Lais Marie de France</i>	43
„Życie człowieka jest drogą”: <i>Podróż św. Brendana spisana przez Benedykta</i>	46
„Wielu też ludzi tam schodziło i więcej nie wracało”: <i>Czyszciec św. Patryka</i>	48
Powieść średniowieczna: narodziny i ewolucja gatunku	51
Wiek XII: narodziny, usamodzielnianie się i różnicowanie gatunku.	51
„Chcę wam na nowo opowiedzieć historię Aleksandra”: powieść antyczna	52
<i>Opowieść o Aleksandrze</i> .	53
<i>Opowieść o Tebach</i> .	55
<i>Opowieść o Eneaszu</i> .	56

<i>Opowieść o Troi</i>	56
„Księgi uczą, że Grecja jako pierwsza zyskała sławę rycerstwa i nauk”:	
powieść bizantyjska	57
<i>Opowieść o Herakliusz</i>	57
<i>Cliges</i>	58
„Artur nie umarł, bo nikt nie zna jego grobu”: powieść arturiańska	59
Chretien de Troyes	61
<i>Erek i Enida</i>	63
<i>Lancelot albo Rycerz na wózku</i>	64
<i>Iwen albo Rycerz z lwem</i>	65
<i>Persewal albo Opowieść o Graalu</i>	66
Wiek XIII: poszukiwanie nowych rozwiązań.	68
„Oto przychodzą po mnie z dalekiego kraju, a ja - za twym przyzwoleniem	
- pragnę z nimi odejść”: eksperymenty prozy i kontynuacji	68
<i>Lancelot-Graal</i>	70
<i>Historia o św. Graalu</i>	70
<i>Merlin</i>	71
<i>Lancelot pisany prozą</i>	73
<i>Poszukiwanie św. Graala</i>	75
<i>Śmierć Króla Artura</i>	77
<i>Tristan pisany prozą</i>	78
„Littera gesta docet, quid credas allegoria...”: powieść alegoryczna	80
<i>Opowieść o Róży</i>	81
<i>Opowieść o Lisie</i>	82
Wiek XIV-XV: kontynuacje i modyfikacje.	84
„Každy powrócił szczęśliwy do swojego kraju”:	
wdzworna literatura późnego średniowiecza	84
<i>Perseforest</i>	85
<i>Księga Zakochanego Serca</i>	85
<i>Opowieść o Blandynie z Kornwalii</i>	86
Kobieta-waż: wokół legendy Meluzyny.	87
N a początku była miłość: poezja albo siła twórczego pragnienia	89
„Nic mnie nie cieszy, nic nie smuci prócz Miłowania mego w dali”:	
poezja trubadurów i truwerów.	90
„To wszystko miało się przydarzyć, więc się przydarzyło”:	
poezja ludzkiej doli i niedoli	95
Pieśni krosienkowe.	95
Pastorele.	96
„Tyle byłoby do opowiedzenia”:	
Rutebeuf i trudna prawda ludzkiej egzystencji	96
„Módl się o pokój, niebiosów królowo”:	
od Guillaume'a de Machaut do Karola Orleańskiego.	98
Guillaume de Machaut	98
Eustachę Deschamps	99
Christine de Pisan.	99
Karol Orleański	101
Sztuka „stałych form poetyckich”.	102

Geniusz w opałach i szkoła przetrwania: o poezji Francois Villona słów kilka	107
Twórczość dramatyczna	112
Teatr religijny.	112
„Wstańcie, śpiewajmy <i>Te Deum</i> !": od dramatu liturgicznego do misteriów	113
<i>Quem quaeñtis?</i> – dramat liturgiczny.	113
„Będziesz królowa!..." albo <i>Gra o Adamie</i>	114
„Od Wschodu aż do Katalonii": <i>Gra o św. Mikołaju</i>	116
„Kim jesteś ty, który tu przychodzisz?": <i>Cud o Teofilu</i>	116
„Pisma wypełnić trzeba": sztuka misteriów.	119
Teatr świecki.	121
„Jeśli mnie kochasz, weź mnie razem z sobą": XIII-wieczna <i>Gra</i> w teatrze komicznym.	122
Farsa albo śmiech za wszelką cenę.	123
CZĘŚĆ II. RENESANS (Barbara Marczuk).	125
„Tak upragnione odrodzenie".	127
Renesans i humanizm.	128
Renesans we Francji.	131
Prerenesans (1498-1515).	131
Wczesny renesans (1515-34).	133
Złoty okres renesansu (1534-60).	134
Wiek żelaza i krwi (1560-98).	135
Uświatnienie poezji	137
Gotyk płomienisty.	137
„Żartobliwa elegancja".	138
Ofensywa młodych.	139
Gwiazdy Plejady.	143
Pierre de Ronsard.	143
<i>Poeta doctus, poeta vates</i>	143
<i>Ut pictura poesis erit</i>	144
Francuski Petrarka?.	145
Historia i polityka.	146
Ostatnie wiersze.	147
Joachim du Bellay.	147
Miłość idealna.	147
Poezja rzymska.	148
Między Rodanem i Saoną: lyońska szkoła poezji.	149
Alchemia słowa: Maurice Scève.	151
Emblematyczny <i>Canzoniere</i>	152
Erudycyjna epopeja.	153
„Muzy dworskie stręczycielki".	154
Rozkwit narracji	157
W kręgu <i>Dekameronu</i>	157
<i>Heptameron</i> królowej Nawarry.	158

Historie tragiczne.	159
Metamorfozy noweli.	160
„Stos książek, którymi dzieci jeno się bawią” - powieść renesansowa	160
Szkoła niemoralności.	161
Niedole miłości.	162
„Mistrz Alkofrybas, abstraktor piątej esencji” - Francois Rabelais.	163
„Fidrygałki faszerowane”.	164
„Historia wielce przeraźliwa”.	165
„Odtajałe słowa”.	166
„Sam siebie uczyniłem materiał mojej książki” - Michel de Montaigne	167
<i>Honnête homme</i> .	167
Trzy księgi <i>Prób</i> .	168
Dwa teatry renesansowe.	170
Tradycja średniowieczna.	170
Renesansowe misteria.	171
Moralitety.	172
<i>Sotie</i> i farsa.	173
Teatr humanistyczny.	174
Definicja gatunków.	174
Tragedia.	175
Komedia.	176
Pisarki renesansowe wobec sporu o kobiety (Sylvia Kinga Gruszka).	178
Czy kobiety miały renesans?.	178
Spór o kobiety.	179
Kołowrotek czy pióro?.	181
Kobieta wykształcona.	183
Siostry w wierze.	184
Uczona hugenotka.	187
Renesansowa literatura protestancka (Sylvia Kinga Gruszka).	189
Imperium Kalwina - rewolucja zwana reformą	189
Poezja w służbie reformy.	190
Hugenota poetą	192
„Zemsta ręki śmiertelnej”.	194
CZĘŚĆ III. LITERATURA BAROKU (Barbara Marczuk).	197
Czy Francja miała epokę Baroku?.	199
Nowa wrażliwość.	200
Poezja bez reguł.	202
Poeci płonącej wyspy.	202
W kręgu libertynów.	205
<i>La préciosité</i> - wykwinność.	207
Powieść barokowa.	209
<i>Astrea</i> i mit pastoralny.	209
Historie tragiczne.	210

Antypowieść	211
Próby ujarzmenia powieści	213
Burleska jako przedłużenie nieregularności	214
Teatr barokowy.	217
Tragedia nieregularna	218
Tragikomedia	218
Dramat pasterski	219
„Wielki teatr świata”.	219
 CZĘŚĆ IV. OD KLASYCYZMU DO POSTMODERNIZMU (Jan Prokop) . . .	221
Wiek XVII - klasycyzm	223
Panowanie „Króla-Słońca”.	223
Monarchia absolutna - Richelieu i centralizacja.	223
Francois de Malherbe: dyscyplina i czystość języka.	224
W służbie monarchii: literatura i sztuka dworska.	224
Literatura poddana prawidłom sztuki poetyckiej:	
towarzystwo i konformizm.	225
Nicolas Boileau-Despreaux: sztuka poetycka - reguły a nie natchnienie	
rządzą literaturą	226
Pierre Corneille: sztuka dramatu.	227
Blaise Pascal: człowiek jest „trzcina myśląca”.	228
Jean Racine: tragedia epoki klasycyzmu.	230
Jacques Bénigne Bossuet - ideolog francuskiego absolutyzmu.	231
Molière: rozkwit komedii francuskiej.	232
Jean de La Fontaine: największy bajkopisarz	233
Psychologizm i moralistyka - uniwersalność.	233
Książę de La Rochefoucauld: kultura salonowa „złotego wieku”	234
Pani de La Fayette: walka uczucia z obowiązkiem.	235
Jean de La Bruyère: <i>Charaktery</i>	236
Kult antyku	237
Niezmiennność wzorów greckich i rzymskich a ideał <i>honnête homme</i>	237
Klasycyzm w opozycji do barokowej ostentacji i migotliwej przemienności . . .	237
Świat elit dworskich i marginalizacja plebejskości.	237
Ład i rozumność dzieła odzwierciedla ład i rozumność natury.	238
Kodeks reguł wiążących twórcę	238
Od romansu do powieści	239
Romans jako seria zadziwiających przygód - początki psychologizmu	239
Powieść pikarejska jako malowidło obyczajów.	240
Talent satyryczny Lesage'a	242
Abbé Prévost i jego <i>Manon</i>	242
Pierre Marivaux - realistyczna obserwacja i subtelna analiza psychologiczna . . .	243
Libertynizm	243
Sceptycyzm religijny libertynów.	243
Pamiętniki, autobiografie, korespondencja	
jako studium natury ludzkiej od Montaigne'a do Geneta.	244
Salony jako ogniska życia literackiego.	247

<i>Uczone białogłowy.</i>	248
Salony jako szkoła <i>sociabilite</i> .	248
Schyłek wieku.	250
Charles Perrault: <i>Bajki Babci Gąski</i> .	250
Fenelon: <i>Przygody Telemaka</i> .	250
Klasycyzm na straży stabilności.	251
Nowoczesność jako szeroka rama	252
Wiek XVIII - Oświecenie.	254
<i>Modernité</i> - długa nowoczesność.	254
Prekursorzy i początki oświecenia	261
Spór „starożytników” i „nowożytników”.	261
Krytyka wszelkich autorytetów - koniec „świata chrześcijańskiego”	261
Montesquieu - satyryczny obraz Francji	264
Voltaire - mistrz duchowy oświecenia.	265
W kręgu <i>Encyklopedii</i> .	267
Prekursorstwo Descartesa	267
Walka z „fanatyzmem” czyli religią. Dobry człowiek i złe instytucje	267
Denis Diderot - <i>Encyklopedia</i> i <i>Kubuś Fatalista i jego Pan</i> .	269
Marie Jean Antoine Condorcet - pochwała postępu i oświaty.	270
André Chénier - zapowiedź romantyzmu.	271
Antoine Rivarol - pochwała języka francuskiego.	271
Cnota starorzymiska i etos mieszczański. Cnota bez wyrzeczeń.	271
Nowe formy literackie - powieść, teatr, publicystyka.	273
Rynek literacki zastępuje mecenasa.	274
Jean-Jacques Rousseau - projektodawca radykalnych zmian społecznych i politycznych	274
Beaumarchais: <i>Wesele Figara</i> - przygrywka do rewolucji 1789 r..	276
Henri Bernardin de Saint-Pierre: <i>Paweł i Wirginia</i> .	276
Przedrewolucyjni skandaliści - markiz de Sade i Choderlos de Laclos	276
Sentymentalizm jako część duszy oświecenia.	277
Czułe serca w zimnym wieku racjonalizmu.	277
Natura rozumie nasze serca - egzotyczna przyroda i początki industrializacji	278
Wiek XIX - epoka romantyczna.	280
Rewolucja 1789 r. i jej wieloznaczne skutki. Legenda Napoleona.	280
Romantyczna reakcja przeciw racjonalizmowi.	281
Pani de Staël - romantyczna wrażliwość.	282
Francois-René Chateaubriand - początek francuskiego romantyzmu	283
Benjamin Constant: <i>Adolf</i> - studium zubożnienia.	285
Nowa uczuciowość.	285
Powrót do chrześcijaństwa i rycerskiego średniowiecza. Koloryt lokalny	286
Alfred de Musset: <i>Spowiedź dziecięcia wieku</i> .	287
Rozkwit francuskiego romantyzmu.	287
Raczej egzystencja niż esencja, raczej konkret niż ogólność.	287
Ludowość i narodowość.	288
Francuska specyfika.	289
Gérard de Nerval - romantyczna antynowoczesność.	290

Pierre Jean de Beranger - poezja polityczna	290
Jules Michelet - romantyczny patriotyzm historyka.	291
Twórczość jako poszukiwanie Absolutu.	291
Poeta jako prorok	292
Victor Hugo: konserwatywny romantyk - republikanin - emigrant polityczny	294
Alphonse de Lamartine - od lirycznego egotyzmu do politycznego zaangażowania	295
Romantyczny historyzm - odwrót od mitologii antycznej.	296
Alfred de Vigny - „wieża z kości słoniowej”.	297
Tęsknota do przednowoczesności.	298
Romantycy i <i>modernité</i>	299
Henri Murger - cyganeria (post)romantyczna: mit głodującego, ale wolnego i szczęśliwego artysty.	301
Theophile Gautier - autonomia sztuki.	301
Leconte de Lisle - sztuka dla sztuki	302
Charles Baudelaire - egzystencjalna udręka i poszukiwanie nowości	302
Sully-Prudhomme - od Parnasu do akademizmu.	305
Wiek XIX - powieść i realizm.	306
Odczarowanie świata. Zwykłość i przypadkowość.	306
Jednostka na falach przemian jako temat powieści.	307
Honoré de Balzac - dziejopis przemian epoki Restauracji i Monarchii Lipcowej	308
Stendhal - marazm monarchii Burbonów.	309
Prosper Mérimée - klasyczna wstrzemięźliwość.	310
Sainte-Beuve - krytyk ponad pokoleniami.	310
George Sand - emancypantka na obrzeżach realizmu.	310
Realizm i naturalizm.	311
Depolityzacja i „bezstronność” realistów.	311
Triumfy scjentyzmu.	312
Ernest Renan - mistrz duchowy pokolenia sceptyków.	312
Hippolyte Taine - rewizja poglądów na rewolucję 1789 r.	313
Jules Verne - potęga nauki i Rozumu.	314
Realizm jako antyromantyczność.	314
Gustave Flaubert - czołowy prozaik XIX w..	316
Bracia Goncourt - literacka sława spółki autorskiej.	317
Powieść realistyczna jako dziecko „nowoczesności”.	318
Bohater powieści określony przez dziedziczość i środowisko.	318
Powieść jako „zwierciadło przechadzające się po gościńcu”.	319
Jules Vallès - komunard i kontestator.	320
Emile Zola - naczelny wódz naturalizmu.	320
Guy de Maupassant - bezlitosny obraz francuskiego społeczeństwa	321
Henri Becque - radykalna krytyka mieszczańskiego świata.	322
Jules Renard - twórczość o elementach autobiograficznych.	322
Alphonse Daudet i Frédéric Mistral, piewcy prowansalskiej prowincji	322
Teatr bulwarowy - stereotypy budowane poprzez scenę dla mas.	323
Humor i ironia	324
Dekadentyzm i symbolizm.	324
Jules Barbey d'Aureville - barokowość i ekstrawagancka romantyka	327

Lautreamont - prekursor surrealizmu	327
Auguste Villiers de l'Isle-Adam - spirytualistyczna reakcja na materializm i scjentyzm	328
Paul Verlaine - „poeta przeklęty”	328
Arthur Rimbaud - kultowy poeta surrealistów	329
Stéphane Mallarmé - patron symbolizmu	330
Leon Bloy - wróg burżuazyjnego materializmu i progresizmu	330
Joris-Karl Huysmans - sacrum jako źródło duchowego odrodzenia	330
Impresjonistyczne pisarstwo - Pierre Loti	331
Paul Bourget - obrona tradycyjnych wartości mieszczańskich	332
Maurice Maeterlinck - symbolizm w teatrze	332
Edmond Rostand - powrót do stereotypów romantycznych	332
Antysemityzm i nacjonalizm	333
Maurice Barres - nacjonalizm integralny	334
Charles Maurras - ideolog monarchicznej prawicy	335
Anatole France - wolteriański sceptycyzm	336
Wiek XX - modernizm i awangarda	337
Wątpliwości poznawcze modernizmu	337
Alain Fournier - jawa i marzenie	338
Kryzys kultury i kontestacja	338
Charles Péguy - poeta mistyczny poszukujący prawdy i sprawiedliwości	339
Alain (Emile Chartier) niezależny intelektualista	340
Paul Valéry - hermetyzm i tradycja śródziemnomorskiego klasycyzmu	341
Kryzys mowy i obsesja innowacji	342
Irracjonalność i geometryzm konstruktywistów	342
Rewolucja w języku poezji - poetyka absurdu	343
„Nowi barbarzyńcy” - krytyka dekadencjonalnej cywilizacji jako wstęp do totalitarnych utopii i do rewolucji	344
Dehumanizacja sztuki i literatury w modernizmie	344
Nurt <i>hymniczny</i>	345
Valéry Larbaud - poetycka turystyka „globtrottera”	346
Blaise Cendrars - globalność nowoczesnego świata	346
Witalizm i krytyka mechaniczności obok pochwały „masy, miasta i maszyny”	347
Guillaume Apollinaire - u początków poetyckiej awangardy XX w.	347
Jean Cocteau - portret pokolenia powojennego	348
Potrzeba wiary religijnej	348
Paul Claudel - religijna żarliwość w kontrreformacyjnym duchu	349
Saint-John Perse - refleksja o miejscu człowieka w kosmosie przyrody	350
Rozwój powieści	350
Powieść kroczy tradycyjnym szlakiem, choć głosi nowe przesłania	350
Romain Rolland - wołanie pacyfisty	351
Georges Duhamel - piewca „szarych ludzi”	351
Marcel Proust: rekonstrukcja pamięci	352
André Gide - szczerść i autentyczność ponad wszystko	353
Raymond Radiguet - nawrót klasycyzmu	354
Louis-Ferdinand Céline: <i>Podróż do kresu nocy</i>	354

Andre Malraux - „jak hartowała się stal” albo lewicowy nietzscheanista . . .	354
Marcel Ayme i satyra obyczajowa.	356
Jean Giraudoux - wątki antyczne i współczesność.	356
Andre Maurois - biograf sławnych pisarzy i polityków.	356
Ludzie i zwierzęta w powieściach i opowiadaniach Colette.	356
Francois Mauriac - powieść katolicka.	357
Georges Bernanos - religijny wymiar ludzkiego losu.	358
Montherlant - wielbiciel heroizmu.	359
Piewcy Prowansji: Giono i Pagnol.	359
Anouilh - sztuki „różowe” i „czarne”.	360
Antoine de Saint-Exupery - pisarz-humanista.	360
Między zaangażowaniem i politycznym indyferentyzmem.	360
Między sztuką dla wybranych a tęsknotą do masowości.	361
Jacques Prevert - radykalny nonkonformista.	362
Dadaizm i surrealizm.	362
Andre Breton - twórca surrealizmu.	363
Max Jacob - ironia, kaprys i mistyka.	364
Henri Michaux - oniryczność i absurd.	364
Raymond Queneau i zabawa z językiem.	364
Intelektualiści od Voltaire'a do Sartre'a.	365
Intelektualista jako autorytet moralny w czasach dechrystianizacji	365
Kontestacja kultury burżuazyjnej i kapitalizmu - fascynacja sowieckim komunizmem - intelektualiści na lewicy (<i>intellectuels de gauche</i>)	366
Paul Eluard - surrealista, działacz lewicowy w Ruchu Oporu, związany ze stalinowskim komunizmem.	367
Louis Aragon - entuzjasta komunizmu.	368
Jean-Paul Sartre - mistrz duchowy intelektualnej lewicy.	368
Albert Camus - obrona ludzkiej godności.	370
Boris Vian - miody zbuntowany.	370
Po drugiej wojnie światowej.	371
Własna droga Marguerite Yourcenar.	372
Nowa powieść - <i>le nouveau roman</i>	372
Odwrót od tradycyjnej fabuły i psychologii postaci oraz depolityzacja	372
Alain Robbe-Grillet, teoretyk <i>le nouveau roman</i> - Sarraute - Duras - Simon	373
Michel Butor - <i>nouveau roman</i> i <i>collages</i>	374
Simenon - znakomite czytadło.	374
Teatr absurdu - absurdalność świata odbita w absurdalności sztuki.	374
Prekursorzy.	374
Przełamanie tradycyjnych konwencji w teatrze.	375
Samuel Beckett: <i>Czekając na Godota</i>	375
Eugene Ionesco: <i>Krzęta</i> i <i>Lysa śpiewaczka</i>	376
Jean Genet - outsider i skandalista.	376
Postmodernizm.	377
Odwrót od dogmatów nowoczesności i zakwestionowanie awangardowej innowacyjności.	377
Powrót do kultury masowej.	379
Roland Barthes - pełne wyzwolenie pragnień.	379

Georges Perec - twórczość jako eksperyment.	380
Jean-Marie Gustave Le Clezio - samotność i obsesja śmierci.	380
Komercjalizacja literatury i sztuki.	381
Środki przekazu arbitralnie kreują sukces twórcy.	381
Amerykanizacja Francji i antyamerykanizm Francuzów.	381
Konkluzja - Dylematy XXI w. (<i>Jan Prokop</i>).	383
Bibliografia dotycząca wszystkich epok	388
Indeks nazwisk	395
Tablice chronologiczne.	411